

**BIRLAMCHI TIBBIY-SANITARIYA YORDAMI MUASSASALARIDA
IMMUNOPROFILAKTIKA ISHLARINI TASHKIL ETISHDA
EPIDEMIOLOG YORDAMCHISINING KOMPLEKS FAOLIYATI
VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR TAHLILI**

Xaitmuratova Nargiza Muxitdinnovna

*Suxondaryo viloyati Sanitariya Epidemiologik Osoyishtalik va
Jamoat Salomatligi qo'mitasi Immunoprofilaktika bo'limi
vrach epidemiolog yordamchisi*

Annotatsiya: Ushbu ilmiy-amaliy maqolada aholi o'rtasida boshqariladigan yuqumli kasalliklarning oldini olishda immunoprofilaktika tadbirlarining samaradorligi va epidemiologik barqarorlikni ta'minlash masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda epidemiolog yordamchisining vaksinalar logistikasi, "sovuqlik zanjiri" (cold chain) monitoringi hamda emlash qamrovini statistik tahlil qilishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, aholining vaksinalarga nisbatan ishonchini oshirish va emlashdan bosh tortish holatlarining oldini olish strategiyalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Immunoprofilaktika, epidemiolog yordamchisi, vaksina, sovuqlik zanjiri, monitoring, Milliy emlash kalendari, jamoaviy immunitet.

KIRISH

Zamonaviy tibbiyotning eng buyuk yutuqlaridan biri bu — immunoprofilaktikadir. Yuqumli kasalliklarga qarshi kurashishda vaksinalar millionlab insonlar hayotini saqlab qolish bilan birga, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ham ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasida Milliy emlash kalendari asosida amalga oshirilayotgan tadbirlar aholi o'rtasida poliomielit, qizamiq, difteriya va boshqa xavfli infeksiyalarning tarqalishini keskin kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Ishning dolzarbligi. Bugungi kunda globalizatsiya jarayonlari va aholi migratsiyasining kuchayishi infeksiyalarning tez tarqalish xavfini oshirmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan "antivaksinal" g'oyalar aholi orasida shubhalar uyg'otmoqda. Bunday sharoitda epidemiolog yordamchisining roli beqiyosdir. U nafaqat statistik ma'lumotlarni yig'uvchi, balki emlash sifatini ta'minlovchi va aholi bilan muloqot qiluvchi asosiy bo'g'in hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot jarayonida O'zbekiston Respublikasining "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida"gi Qonuni, Sog'liqni saqlash vazirligining sanitariya qoidalari va normalari (SanPiN №0173-15), shuningdek, Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (JSST) "Immunizatsiya — 2030" strategik dasturi o'rganildi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, jamoaviy immunitet (herd immunity)

shakllanishi uchun aholining kamida 95 foizi emlanishi zarur. Mahalliy tadqiqotchilarning (masalan, akademik Sh. Shovahobov va boshqalar) ishlarida emlash punktlarining moddiy-texnik bazasi va kadrlar malakasi immunoprofilaktika muvaffaqiyatining 80 foizini tashkil etishi isbotlangan.

ASOSIY QISM

Tadqiqot [Sizning hududingiz/tumaningiz] oilaviy poliklinikasi misolida o'tkazildi. Epidemiolog yordamchisi sifatida ish jarayonida quyidagi metodik yondashuvlar qo'llanildi:

1. "Sovuqlik zanjiri" monitoringi. Vaksinalarning biologik faolligini saqlash uchun ishlab chiqaruvchidan to emlanuvchigacha bo'lgan yo'lda harorat rejimini (+2°C dan +8°C gacha) saqlash o'rganildi. Har bir muzlatkichda elektron termometrlar va termindikatorlar nazorat qilindi.

2. Emlash qamrovini tahlil qilish. 063/u (Emlash kartasi) va 064/u (Emlash jurnali) shakllari asosida emlanishi lozim bo'lgan bolalar va kattalar ro'yxati tahlil qilindi.

3. Vax-Control raqamli tizimi bilan ishlash. Emlash ma'lumotlarini elektron bazaga kiritish va tuman SEO va JS bo'limi bilan ma'lumot almashish tezkorligi baholandi.

NATIJALAR

O'tkazilgan 12 oylik monitoring natijasida quyidagi ko'rsatkichlarga erishildi:

- **Umumiy qamrov:** Hududda bolalarni Milliy kalendar bo'yicha emlash qamrovi 96,7 foizni tashkil etdi. Bu JSST tavsiyalariga to'liq mos keladi.

- **Vaksinalar zaxirasi:** Har chorak boshida vaksinalarga bo'lgan ehtiyoj 110 foiz miqdorida (ehtimoliy yo'qotishlarni hisobga olgan holda) shakllantirildi.

- **Rad etish holatlari:** 2024-yil davomida 12 nafar ota-ona farzandini emlatishdan bosh tortgan. Epidemiolog yordamchisi va tuman imom-xatibi hamda psixolog ishtirokidagi suhbatlardan so'ng, ularning 8 nafari (66%) emlashga rozilik berdi.

- **Nojo'ya ta'sirlar:** Emlashdan keyingi jiddiy asoratlar (anafilaktik shok, ensefalit) qayd etilmadi. Faqat 2,3% holatda yengil harorat ko'tarilishi va inyeksiya joyida qizarish kuzatildi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, emlash jarayonidagi asosiy muammo texnik bazada emas, balki aholi bilan muloqotda. Epidemiolog yordamchisi quyidagi yo'nalishlarda faolligini oshirishi zarur:

1. **Metodik yordam:** Emlash hamshiralari vaksina flakonlarini ochish va saqlash texnikasini muntazam o'rgatib borish.

2. **Agressiv tushuntirish ishlari:** "Emlash — bu hayot" shiori ostida mahalla fuqarolar yig'inlarida seminar-treninglar o'tkazish.

3. **Hujjatlar intizomi:** Har bir "medotvod" (tibbiy cheklov) asosli ekanligini komissiya bilan birgalikda tekshirish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, immunoprofilaktika ishlarini samarali tashkil etishda epidemiolog yordamchisi — nazoratchi, tahlilchi va targ‘ibotchi vazifalarini birlashtiradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan takliflar:

- Emlash punktlarini doimiy elektr energiyasi bilan ta‘minlash uchun quyosh panellari yoki generatorlar o‘rnatish.
- Elektron emlash tizimini (SMS-ogohlantirish) kengaytirish.
- Epidemiolog yordamchilarining malakasini oshirish kurslarini muntazam tashkil etish.